

SELMA LAGERLÖF.

De naam dezer thans 52-jarige schrijfster is reeds tal van jaren, ook ver buiten haar vaderland Zweden, bekend en geëerd. Men kan gerust beweren, dat zij onder alle Zweedsche schrijvers van dezen tijd de meest befaamde is, wier werken, in vele talen overgezet, alom worden begeerd, en druk gelezen.

Wat de „Nobelprijs” is, weten onze lezers. Hij wordt jaarlijks toegekend uit een fonds, nagelaten door den Noorschen koopman Alfred Nobel, den uitvinder van het dynamiet, die in 1896 stierf. Bij de jongste bekroning over 1909 werden 7 prijzen toegekend, waarvan een voor letterkunde aan Selma Lagerlöf.

Den 26sten Nov. 1858 werd zij geboren op de hofstede Morbacka in Wermland, een provincie in midden-Zweden. Het Zuiden van dit gewest heeft een liefelijke, lachende natuur; het Noorden bevat donkere

Selma Lagerlöf.

wouden en bergen. Een breede en diepe stroom, de Klarälven, doorsnijdt heel het land. Aan beide zijden liggen binnenmeren, groote en kleine, alle met liefelijke, lachende oevers. Rondom het mooiste en lang uitgestrekte meer, het Fryken, liggen overal boerderijen en hofsteden verstrooid. Op zulk een werd Selma geboren.

Haar jeugd verklaart veel in haar latere loopbaan. Heel haar kindsheid bracht zij door in het ouderlijk huis, omringd om zoo te zeggen van sprookjes en oude

herinneringen, en voorts in de vrije natuur. Aan sprookjes en dergelijke ontbrak het trouwens in haar geslacht niet, dat men kent tot in de zestiende eeuw. De eerste Lagerlöf, van wien men iets weet, was een boer, wiens nakomelingen allen een zekeren naam verwierven. Men telde er predikanten onder, die elkander van geslacht tot geslacht opvolgden in de kerk van Jösse Ny Härad. Dichterlijke gaven werden steeds bij het geslacht Lagerlöf gevonden, doch het rijkst is zeker Selma bedeed.

Al van haar vroegste jeugd af had zij een geopend oog voor de wonderen der natuur. 't Was haar een genot, de vogels te hooren zingen, de stroomen te hooren bruisen, en het donkere woud daarachter te aanschouwen. Al de sagen en overleveringen uit den Zweedschen boerenstand, al wat op de boerderijen werd verteld daarvan, nam zij in zich op. Dat vervulde geheel en al de ziel van het jonge, maar zeer teere en gebrekkige meisje. 22 jaar oud ging zij naar Stockholm om opgeleid te worden voor onderwijzers. Als zoodanig was zij van 1885 tot 1895 te Landskrona werkzaam. Hoe zij er toe kwam, zich aan de letteren te wijden, heeft zij zelf verteld in het bundeltje novellen, dat nu pas van haar is verschenen. Het heet: „Een stuk Levensgeschiedenis.”

Haar eerste groote „sprookje” was Gösta Berlings sage, dat haar beroemd heeft gemaakt; 't verscheen in 1891.

„Gösta Berling” is een dankbaarheidsuiting, een echt dichterlijke, aan haar ouderhuis, aan haar jeugd en de natuur. 't Is de sage van genie en vermetelheid, van de vrijheid in het leven, en van de vurige liefde der vrouw. Zeggen we althans iets van dit veelgeprezen boek, met voorbehoud, er later op terug te komen.

Op de hoeve Ekeby in Wermland leefde in het begin der achttiende eeuw de „Majorin” Margaretha Samzelius, de machtigste en rijkste vrouw van Wermland. Eens was zij, Margaretha Celsing, een schoone en liefelijke maagd. Zij beminde zekeren Aldringen, een man, die een naburige hoeve bewoonde, maar werd gedwongen Majoor Samzelius te trouwen. Zoo werd zij de Majorin van Ekeby, een harde en strenge gebiedster in haar grijs wollen kleed. Zij had een krachtige hand, maar een hart, dat warm klopte voor alle leed en alle afgedwaalde menschenzielen.

In een zijvleugel op Ekeby woonden de zoogenaamde Kavaliers, een groep wonderlijke wezens, die het rechte spoor waren bijster geraakt. De voornaamste onder hen was Gösta Berling, een kerkleeraar, aan den drank verslaafd, de geestigste en schoonste van allen, de man, die alle vrouwenharten met storm veroverde. Hij was dichter en zanger, jager en roover tegelijk. Selma Lagerlöf heeft hem tot een sprookjesheld voor het geheele volk gemaakt, en rondom hem wordt het leven der andere Kavaliers met al zijn onstuimigheid afgespeeld. Voor Zweden is Gösta Berling als een zeldzaam duidelijk fotografie, waarop de kleinste schakeering uitkomt.

Toch is het niet de onbetoomde zucht naar wisseling bij het Zweedsche volk, die de groote dichteres hier heeft geschilderd. Veeleer is het de nooit eindigende strijd tusschen goed en kwaad. De Majorin van Ekeby is al een oude vrouw met grijs haar geworden, wanneer haar liefdedroom met Aldringen tot kennis van den Majoor komt. Hij verjaagt haar van huis en hof in den kouden Kerstnacht. Zij gaat. Maar eerst heft de grijze het hoofd en smeekt des hemels zegen af op den man, die haar bemind heeft, en die de held van haar jeugd en haar ouderdom was geweest.

„Daar deze verblinde mensch datgene niet ziet wat het naast voor zijn oogen ligt, zal hij wellicht gedwongen worden elders te gaan wandelen. Hij kan de grauwe, met steen bevoerde stegen der steden betreden, daar in enge kamers huizen, met geen ander uitzicht dan op grauwe huismuren. Hij kan onder menschen leven, die al wat aan hen eigenaardig is verbergen, en schijnen elkaar volkomen gelijk te zijn. Dat zal hem misschien leeren datgene te zien, wat buiten zijn huisdeur op hem wacht, al wat daar krioelt en fladdert tusschen de lange ketenen van blauwe heuvelen, die hij dagelijks voor oogen heeft.”

Zoo uit zich Selma zelf. Gelijk Gösta Berling den Zweden de oogen heeft geopend, zoo heeft het boek ook anderen volken den weg naar Zweden gewezen. Zij heeft ook haar land beroemd gemaakt. Hoe haar eerste groote werk ontstond, verhaalt de schrijfster aldus:

„Er was eens een oud volksverhaal, dat verteld moest worden en de wereld ingaan. Dat was ook heel natuurlijk, want het verhaal wist, dat het bijna geheel af was. Velen hadden er het hunne toegegaan om het door merkwaardige handelingen te scheppen; anderen hebben meegeholpen, door die merkwaardige handelingen telkens weer te vertellen. Wat er nog aan ontbrak was, een beetje in elkaar gezet te worden, om gemakkelijk het land te kunnen rondgaan. Immers het was nog maar een dooreenwarreling van geschiedenissen; een vormlooze wolk van allerlei lotgevallen, die als een verdwaalde bijenzwerm op een zomerdag rondzwerfde, en niet wist waar iemand te vinden, die ze in een korf kon verzamelen.

„De sage, die verteld wilde wezen, was in de provincie Wermland ontstaan, en men kon zeker zijn, dat zij over vele fabrieken en pachthoeven, over vele woningen van predikanten of van officieren in de schoone provincie zweefde, door de vensters keek en vroeg om bewaard te

worden. Maar menige poging was vergeefs, zij werd overal afgewezen. Het kon wel nauwelijks anders. De menschen hadden aan gewichtiger dingen te denken.

„Eindelijk kwam het oude verhaal naar een oude plaats, die Morbacka heette. Het was een kleine hofstede met lage huisjes, die door hooge boomen overschaduwde werden. Eens was het een pastorie geweest, en het scheen als had deze herinnering op de plek een stempel gezet, dien zij niet meer verliezen kon. Men scheen daar tot boeken en lezen meer geneigdheid te hebben dan op andere plaatsen, en steeds zweefde een stille vrede boven den hof. Haast bij het werk of oneenigheid met de dienstbaren mocht daar niet voorkomen, ook haat of twist mocht er niet vertoeven. Wie daar blijven wilde, mocht het leven niet zwaar opnemen, maar moest het den aller-eersten plicht achten onbezorgd te zijn, en te gelooven, dat voor ieder, die op deze hoeve woonde, onze Heer alles ten beste leidt.”

Zoover de schrijfster. Wie meer wil weten leze het bovenvermeld bundeltje.

Was Selma tot nog toe onbekend geweest, dit veranderde geheel toen zij, nu een twintig jaar geleden, voor „Gösta Berling” den letterkundeprijs verkreeg, haar toegekend door „Idun,” het grootste Zweedsche blad voor vrouwen. Dit gaf haar moed en vertrouwen om verder te gaan op het pad, dat zij zich had gekozen. Zij deed het met vaste schreden, trouw aan haar spreuk: *Labor vincit omnia*: Werken overwint alles.

In 1894 verscheen van haar een nieuw werk: „Onzichtbare banden.” Haar levensomstandigheden veranderden ook merklijk. Het volgend jaar bezocht zij met een vriendin Duitsland, België en Italië. Voortaan reisde zij veel en ging zelfs naar Egypte en Palestina, waarvan haar boek „Wonderen van den Antichrist” getuigt, gelijk een ander boek, waarover we nog zullen spreken. Haar jongste heet: „Het sprookje van het sprookje.” Vele dier boeken zijn ook in onze taal overgebracht.

Zeer dikwijls koos Selma haar handelende personen uit de oud-Zweedsche kringen. Dat bewijst o. a. haar tweede groote werk, dat een loflied is op Dalekarlië, een gewest van Zweden.

De bewoners dier streek zijn van oudsher de kern van Zweden geweest, de arbeiders aan den ploeg en in de smidse. Over dezen en over de dieper liggende mystiek, den lust tot zwerfen en avonturen die den Zweden in het bloed zit, handelt het bedoelde boek „Jeruzalem.”

De Dalekarliërs in dit werk besturen vreedzaam den ploeg, tot een overspannen godsdienstige dweper hen naar Jeruzalem lokt, om de aarde, die Jezus' voet betreden heeft, te bebouwen. 't Is de strijd tusschen den arbeid en het bovenzinnelijke, dien dit boek schildert. Even grootsch als deze minnares der natuur ons Dalekarlië teekent, schildert zij ook Jeruzalems dalen en boschjes. Zij verstaat en bemint de natuur boven alles. 't Is die vurige liefde, verbonden met de ontwikkeling, die Selma uit boeken en op verre reizen verwierf, waardoor haar sprookjes en vertellingen zoo algemeen menschelijk, zoo genietbaar ook voor andere volken zijn geworden. Italië en het Oosten zijn even kleurrijk en levendig geschilderd als de mannen en vrouwen in „Onzichtbare banden.”

In de personen van Selma Lagerlöf ziet men vóór alles den mensch in zijn oorspronkelijke kracht, in haat, in liefde, hebzucht of goedheid. Haar vrouwen zijn groot in hun liefde, en weten aan hun plicht offers te brengen. De zonen en dochteren harer verbeelding lijken wel eens sprookjesfiguren, maar komen toch allen tot hun recht in de lijst, waarin de schrijfster hen plaatste, ook al zou een twijfelbaar hoofdschuddend uitroepen: „Onmogelijk!”

Dat heeft trouwens menig aanbieder van het oude gedaan, als het Selma's kunst van verdichten gold, vooral bij haar boek: „Nils Holgersons wonderlijke reis.” Haar was opgedragen een leesboek voor de volksschool te schrijven. Nu gaf zij in plaats van gewone boeken met oefeningen en spreuken, er een waaruit de jeugd de taal en de geschiedenis des lands, zijn natuur, zijn dieren

en planten leert kennen. De kinderen gaan blij naar school, als zij hun les uit Selma's boek moeten lezen, en de volwassenen bewonderen de diepe natuurkennis en de hooge vertelkunst der vervaardigster. Wat doet het er toe of zij, die wereld en leven slechts uit de studeerkamer met haar grauwe muren leerden kennen, betoogen, dat Selma haar verbeelding wel eens te vrij laat gaan? Dat ook zij niet enkel vrienden heeft, bleek trouwens bij den Nobelprijs, dien de Zweedsche Akademie haar eerst na hevigen onderlingen strijd toekende. De oude Secretaris Dr. Wirsen schreef afkeurend in „Idun” over haar werk, als gekenmerkt door „phrasen” en „knutseltaal.” Zelf weigerde hij den Nobelprijs voor letterkunde uit te reiken. Ten slotte won Selma het op den Engelschen dichter Swinburne, die mede was voorgedragen.

Onze schrijfster spreekt altijd maar van de natuur, waarin zij zelf vertoefd heeft en thuis was, maar niet van de steenmassa's en de smokige straatlucht der groote steden. Haar aard getrouw, is Selma het gejaagde leven van de hoofdstad Stockholm ontvlucht, en heeft een plaatsje in de kleine stad Falun in Dalekarlië gekocht. Daar woont zij onder 't volk, en bezoekt nu en dan de vaderlijke hoeve Morbacka. Rustig en stil is haar leven, gelijk haar kunst, zich bewegend buiten het openbare leven. Zij is liefst te huis, en uit zich slechts door iets nieuws te geven of om met warmte op te komen voor hetgeen zij goed en noodig acht.

Uit dank voor de toekenning van den Nobelprijs, gaf zij pas weer twee sprookjes. Het eerste handelt over „Meli”, een arm, gebocheld meisje, dat zich vreemd voelt in 't leven, tot zij schepselen ontdekt nog hulpelooser dan zij zelf, namelijk kleine, zieke dieren, die zij gaat verplegen. De bedoeling is, mismaakten kinderen een weg tot nuttig leven te wijzen.

Het tweede sprookje gaf zij als antwoord op een aanspraak tot haar op het Nobelfeest. In den geest, sprak zij, meende zij bij haar gestorven vader in den hemel te zijn geweest. Hem had zij gevraagd wat zij doen zou om haar groote schuld van dank aan de menschen te kwijten, doch de oude vader had het niet geweten. Trouwens 't is de vraag wie het meest gegeven heeft, te meer daar Selma ook heeft gearbeid zonder loon of dank te verlangen.

Ongetwijfeld is zij een der grootste schrijfsters van den nieuweren tijd. De hoogeschool te Upsala benoemde haar twee jaar geleden tot Doctor.

A. J. HOOGENBIRK.

Een vreemdsoortige boerderij.

Dat de menschen schapen, koeien, paarden, kameelen, kippen, ganzen, varkens en ezels kweken, is zoo oud als de wereld; deze dieren zijn over 't algemeen volgzzaam en gewillig van aard, ze zijn tevreden met plantenvoedsel, en laten zich tot groote kudden vereenigen, die betrekkelijk weinig zorg vereischen en hun onderhoud zelf kunnen vinden, terwijl ze groot voordeel opleveren. Een struisvogelboerderij is ook nog niet zoo heel vreemdsoortig, al is de struis niet zulk een gemakkelijke gast als onze huishoenders. Dat iemand echter een alligatorkwekerij houdt, is wel eenig in zijn soort. Zulk een boerderij is te vinden in de nabijheid van de badplaats Springs in den Amerikaanschen staat Arkansas, en is het eigendom van den heer H. J. Campbell.

Men komt niet zoo licht op de gedachte, dat een krokodil een nuttig dier is. Deze amphibie, dit water- en landdier, leeft immers van dieren, die kleiner zijn dan hij zelf is, en is ook voor den mensch gevaarlijk. In de rivieren der warme landen,